

оптовій торгівлі притаманний регіональний аспект, лідерами за обсягами оптового товарообороту є м. Київ, Донецька, Дніпропетровська та Харківська області. Комерційні функції значно превалюють серед усіх інших функцій посередників, але наявність та вираженість виробничих, фінансових та інформаційних функцій підтверджує, що оптовий посередник є опорою виробника, професійна діяльність посередника веде до здешевлення товару і підвищенню його якості, оскільки виробник не займається функціями, які для нього не характерні. Посередницька діяльність робить ринок більш конкурентним і пристосовує його до вимог споживача. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Анопій В. В.** Організація торгівлі : підручник / В. В. Анопій, І. П. Міщук. – 3-тє вид. ; за ред. В. В. Анопія. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 632 с.
2. **Даненбург В.** Основы оптовой торговли: практический курс / В. Даненбург, Р. Монкриф, В. Тейлор. – М. : Сирин, 2003. – 248 с.
3. **Котлер Ф.** Основы маркетинга [пер. с англ.] / Ф. Котлер. – М. : Прогресс, 1991. – 657 с.
4. **Методология прикладных исследований экономической кибернетики: К.2** / [Заруба В. Я., Витлинский В. В., Ковальчук К. Ф. и др.]. – Д. : Юго-Восток, 2007.
5. **Носуліч А. М.** Організаційно-економічний механізм оптової торговельної діяльності : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / А. М. Носуліч. – Київ, 2010. – 23 с.

6. Статистичний збірник «Оптова і біржова торгівля України» / Державна служба статистики України. – К., 2012.
7. Статистичний збірник «Україна у цифрах 2011» / Державна служба статистики України. – К., 2012.
8. Статистичний щорічник України за 2011 рік / Державна служба статистики України. – К., 2012.

REFERENCES

- Danenburger, V., Monkrif, R., and Teylor, V. *Osnovy optovoy trgovli* [Basics of wholesale trade]. Moscow: Sirin, 2003.
- Kotler, F. *Osnovy marketinga* [Principles of Marketing]. Moscow: Progress, 1991.
- Nosulich, A. M. "Orhanizatsiino-ekonomichniy mekhanizm optovoi torhovelnoi diialnosti [Organizational-economic mechanism of wholesale trade activities]." *avto-ref. dys. ... kand. ekon. nauk : spets. 08.00.04*, 2010.
- Statystychnyi zbirnyk «Optova i birzhova torhivlia Ukrainy»* [Statistical Yearbook "Wholesale and exchange trading Ukraine"]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2012.
- Statystychnyi zbirnyk «Ukraina u tsyfrakh 2011»* [Statistical Yearbook "Ukraine at a Glance 2011"]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2012.
- Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2011 rik* [Statistical Yearbook of Ukraine for 2011]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2012.
- Apopii, V. V., and Mishchuk, I. P. *Orhanizatsiia torhivli* [Trade Organization]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2009.
- Zaruba, V. Ya., Vitlinskiy, V. V., and Kovalchuk, K. F. *Metodologiya prikladnykh issledovaniy ekonomicheskoy kibernetiki* [Methodology Applied Research of Economic Cybernetics]. Donetsk: Yugo-Vostok, 2007.

УДК 378.147:338.48

ТРЕНІНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ

ЛОЛА Ю. Ю.

УДК 378.147:338.48

Лола Ю. Ю. Тренінгові технології в процесі підготовки фахівця туристичної індустрії

У статті розглянуто особливості підготовки фахівців туристичної сфери, досліджено сучасний підхід до формування комплексу професійних і загальних компетентностей, розвитку професійно важливих особистісних якостей, а також формування психологічної готовності студентів працювати за обраною спеціальністю. Визначено місце тренінгів у сучасній системі навчання, встановлено ряд особливостей проведення тренінгів у рамках навчального процесу. Доведено, що компетентнісний підхід в освіті потребує формування певного досвіду, який можливо набути на основі впровадження тренінгових технологій.

Ключові слова: підготовка фахівців з туризму, професійні компетентності, тренінг.

Рис.: 6. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 8.

Лола Юлія Юрїєвна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра туризму, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)
E-mail: yulia-8-11-8@rambler.ru

УДК 378.147:338.48

Лола Ю. Ю. Тренінгові технології в процесі підготовки фахівця туристичної індустрії

В статье рассмотрены особенности подготовки специалистов туристической сферы, исследован современный подход к формированию комплекса профессиональных и общих компетентностей, развития профессионально важных личностных качеств, а также формирование психологической готовности студентов работать по выбранной специальности. Определено место тренингов в современной системе обучения, установлен ряд особенностей проведения тренингов в рамках учебного процесса. Доказано, что компетентностный подход в образовании требует формирования опыта, который можно приобрести на основе внедрения тренинговых технологий.

Ключевые слова: подготовка специалистов сферы туризма, профессиональные компетентности, тренинг.

Рис.: 6. **Табл.:** 1. **Библ.:** 8.

Лола Юлия Юрьевна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра туризма, Харьковский национальный экономический университет (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)
E-mail: yulia-8-11-8@rambler.ru

UDC 378.147:338.48

Lola Y. Y. Training Technologies in the Process of Training Specialists for the Tourist Industry

The article considers specific features of training specialists for the tourist sphere, studies the modern approach to formation of a complex of professional and general competences, development of professionally important personal qualities and also formation of psychological readiness of students to work in the selected specialty. It determines the place of trainings in the modern system of education, establishes a number of specific features of conducting trainings within the framework of the process of education. It proves that the competence approach in education requires formation of experience, which could be obtained on the basis of introduction of training technologies.

Key words: training specialists for the tourist sphere, professional competences, training.
Pic.: 6. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 8.

Lola Yuliya Yu. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Tourism, Kharkiv National University of Economics (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)
E-mail: yulia-8-11-8@rambler.ru

Основною вимогою розвитку туризму та підвищення привабливості країни у світовому просторі як туристичного напрямку є розбудова туристичної індустрії та підвищення якості послуг, що пропонуються. Це потребує професіоналізму обслуговуючого персоналу та здатності фахівців з туризму створювати гостинну атмосферу, ефективно проводити спілкування з відвідувачами, передбачувати, виявляти та задовольняти їх бажання та потреби, регулювати свій психо-емоційний стан, бути доброзичливими та відкритими. Для цього необхідно сформувати у фахівців з туризму певний комплекс компетентностей, що потребує введення в навчальний процес крім традиційних видів занять ще й тренінгові заняття. У зв'язку з цим тема є актуальною та потребує подальших теоретичних та практичних досліджень.

Дослідженням теорії та практики професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму займалися ряд науковців: Є. О. Алілуйко, І. В. Зоріна, В. О. Квартальнова, Л. І. Поважна, В. К., Федорченко, Н. А. Фоменко. Однак недостатньо уваги приділено дослідженню використання тренінгів в навчальному процесі як прогресивного засобу формування необхідних загальних та професійних компетентностей, що і визначило мету статті.

У 2011 р. за даними Державної служби туризму і курортів України в туристичній сфері було зайнято 7,6% населення [1], і цей показник має тенденцію до зростання. Однак досі існує невідповідність кількісно-якісної структури працівників туристичної індустрії, тим вимогам які висуває туристичний ринок, тому попит на них залишається незадовільненим. Це приводить до необхідності збільшення кількості вищих навчальних закладів, що готують фахівців туристичного напрямку підготовки. На даний час в Україні нараховується близько 100 таких вищих навчальних закладів (державної та приватної форм власності). Необхідно зазначити, що їх розташування за регіонами країни не є однорідним, що представлено на *рис. 1*.

Як видно з *рис. 1*, найбільша кількість державних і приватних навчальних закладів, які готують фахівців сфери туризму, знаходиться в м. Києві та Львові. Це зумовлено високим попитом на таких фахівців у даних регіонах, оскільки вони є центром ділового, екскурсійного та освітнього туризму. Значна кількість вузів представлена також в Криму, Запорізькій, Харківській та Одеській областях.

Для підвищення якості освіти випускників вищих навчальних закладів впроваджується принципово нова парадигма, що заснована на формуванні необхідних загальних і професійних компетентностей та діагностуванні рівня їх набуття за напрямом підготовки «Туризм».

Під компетентністю розуміють набір знань, вмінь та навичок фахівця, що знаходяться в синергетичній взаємодії з його особистими, діловими та лідерськими якостями [2]. Інтегральні компетентності для різних кваліфікаційних рівнів затверджені у Національній рамці кваліфікації [3]. Вони складається з чотирьох дескрипторів (знання, вміння, комунікація, автономність та відповідальність), взаємозв'язок яких наведено на *рис. 2*.

Професійна компетентність відображає здатність особистості проявляти свої знання та вміння в складних практичних ситуаціях для розв'язання задач і проблем у галузі туризму, що досягається із придбанням певного досвіду. Набуття вмінь потребує наявності певних знань, а їх реалізація вимагає здатності до автономного приймання рішень та здатності обґрунтовувати свої дії іншим членам колективу. Причому здатність до комунікації, автономності та відповідальності залежить від особистісних компетентностей, які потрібні для професійної діяльності.

У той же час наявність у особистості необхідних для успішної діяльності здатностей не гарантує їх прояв у практичній діяльності, оскільки у фахівця може бути відсутня мотивація до ефективних професійних дій. Це потребує формування внутрішнього прагнення випускників вузів до професійної творчості та самореалізації.

На даний час навчальний процес спрямований, у більшості, на формування комплексу знань та вмінь. Для цього розробляються та впроваджуються нові інформаційні, методичні та педагогічні технології підвищення їх якості. Однак в умовах інтенсивної зміни ринкового середовища традиційна система навчання призводить до недостатньої наявності у випускників туристичних спеціальностей готовності до трудової діяльності та відсутності повністю сформованих загальних та професійних компетентностей, що призводить до їх неповної відповідності вимогам роботодавців.

Крім того, значна більшість фахівців туристичної сфери є робітниками «переднього фронту», оскільки їх діяльність пов'язана із постійним спілкуванням з клієнтами [4], що потребує комунікативних компетентностей та комплексу знань і вмінь ефективної взаємодії, самопрезентації та створення гостинної атмосфери.

У зв'язку з тим, що компетентності формуються під час набуття певного досвіду, підготовка фахівців у ВНЗ повинна включати крім лекційних, практичних, семінарських занять також і тренінгові заняття. Усі ці форми занять спрямовані на формування певних дескрипторів, що представлено на *рис. 3*.

Як видно з *рис. 3*, тренінги спрямовані на формування вмінь, комунікаційних, управлінських здібностей та здібностей особистості до автономності й відповідальності, а також забезпечують розвиток професійно важливих якостей та психологічну готовність майбутнього фахівця з туризму працювати за обраною професією [5].

Тренінг суттєво відрізняється від інших форм навчання та є запланованим процесом зміни відношення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду з тим, щоб досягти ефективного їх виконання в одному виді діяльності або в певній галузі [6]. Тренінги дозволяють сформувати необхідні професійні навички за обмежений проміжок часу, однак їх кількість має бути невеликою. Розробка тренінгових програм спрямована на досягнення передбачуваних змін психологічних феноменів людини, групи та організації з метою гармонізації професійного й особистісного буття людини [7].

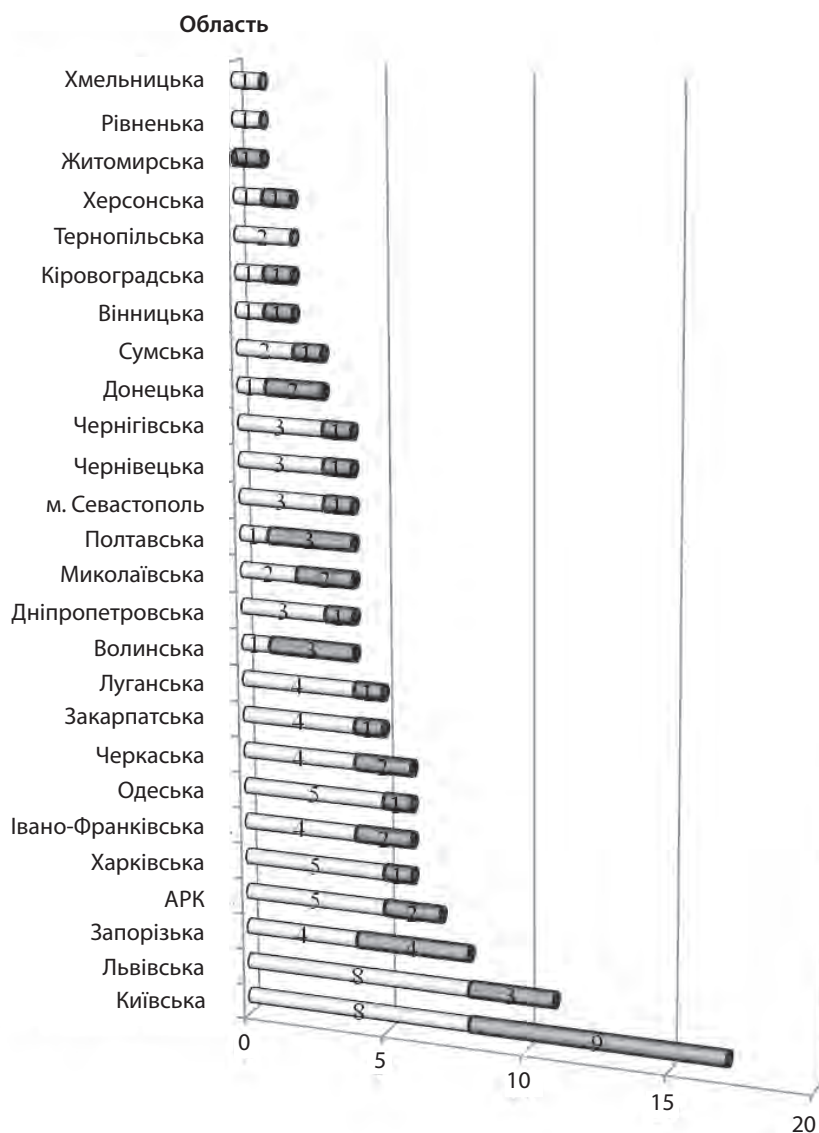

Рис. 1. Структура кількості навчальних закладів за регіонами України у 2011 р.

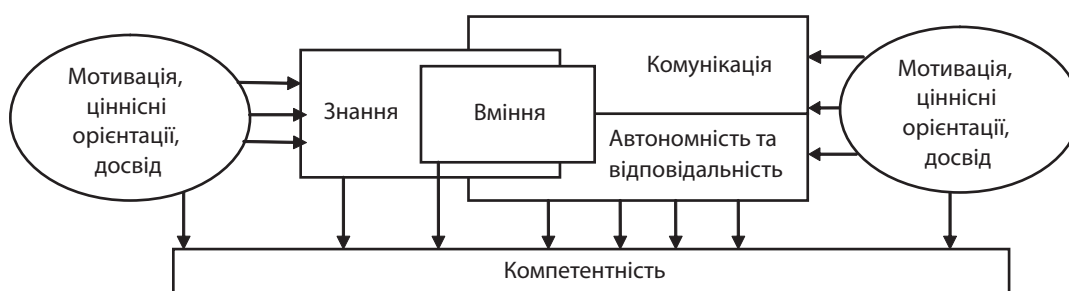

Рис. 2. Взаємозв'язок дескрипторів компетентностей

Тренінг забезпечує не лише передачу знань, а й певний стан емоційного піднесення учасників, оскільки актуалізуються пізнавальні інтереси та прагнення до саморозвитку. Особливістю тренінгу є й те, що після його проходження кожний учасник має чіткі уявлення про те як можна використати отримані навички найближчим часом.

Розроблення і впровадження в систему навчання тренінгів за напрямом підготовки «Туризм» є необхідною умовою формування у фахівців професійних навичок і забезпечення їх конкурентоспроможності на рин-

ку праці. Сучасні умови господарювання підприємств туристичної індустрії вимагають від випускника вищого навчального закладу здібностей до самопрезентації, швидкого встановлення контактів, швидкої адаптації на робочому місці, виконання посадових обов'язків одразу на етапі входження на посаду, інтегрування багатоаспектних знань туристичного спрямування для розв'язання актуальних проблем практичної діяльності.

Фахівці сфери туризму, які починають свою професійну діяльність, відчують певні складності: несправ-

джувані очікування, неготовність до рутинної роботи, неадекватну самооцінку, страх ризиків і відповідальності, не сформованість навичок корпоративної взаємодії та роботи із клієнтами [5]. Деякі кризові стани виникають у фахівців з туризму ще підчас професійної підготовки. Для запобігання цим проблемам та створення гармонійної середовища навчання необхідно своєчасно формувати загальні та професійні компетентності шляхом проведення комплексу тренінгів за спеціальністю та тренінгів особистісного розвитку на різних етапах навчання (рис. 4).

Представлена на рис. 4 диференціація стресових станів пов'язана з кризовими станами студентського віку, серед яких є кризи: залежності від родини, приватних відносин, криза старших курсів, що пов'язано з проблемою побудови планів на майбутнє та кризою працевлаштування.

Це підтверджує опитування студентів 2-го та 5-го курсів стосовно того, чи впевнені вони, що зможуть знайти роботу за спеціальністю після закінчення навчання. Результати опитування наведені на рис. 5.

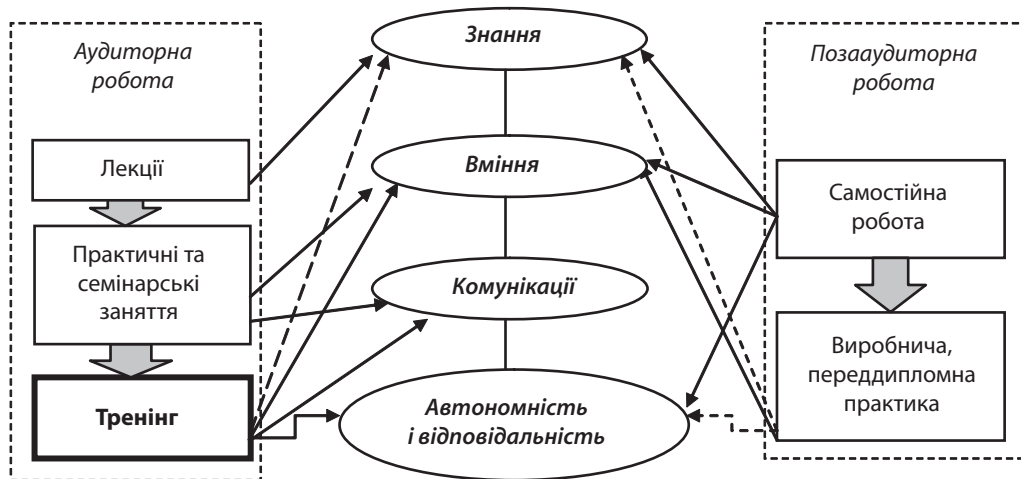

Рис. 3. Взаємозв'язок форм навчання з дескрипторами Національної рамки кваліфікації

Рис. 4. Структура тренінгової роботи за курсами

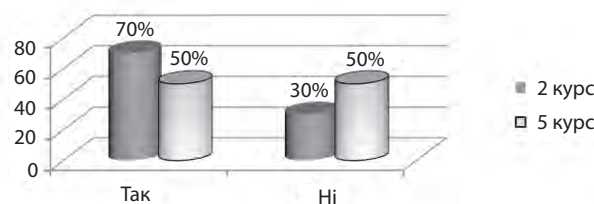

Рис. 5. Відповіді студентів другого та п'ятого курсів

З рис. 5. видно, що невпевненість у подальшому працевлаштуванні зростає у випускників вузів і складає 50%. Такий процес є закономірним, тому може бути частково невильований завдяки проведенню відповідних тренінгів.

Студентам різних курсів також було запропоновано обрати тренінги, які б вони хотіли відвідати. Результати опитування наведені на рис. 6.

ності, усвідомити сферу своїх інтересів та здібностей. Тому тренінгова форма роботи все ширше застосовується в сучасних системах навчання, а також в системі підготовки кадрів та підвищення їх кваліфікації.

Тренінги в рамках навчального процесу мають ряд особливостей, що представлено в табл. 1.

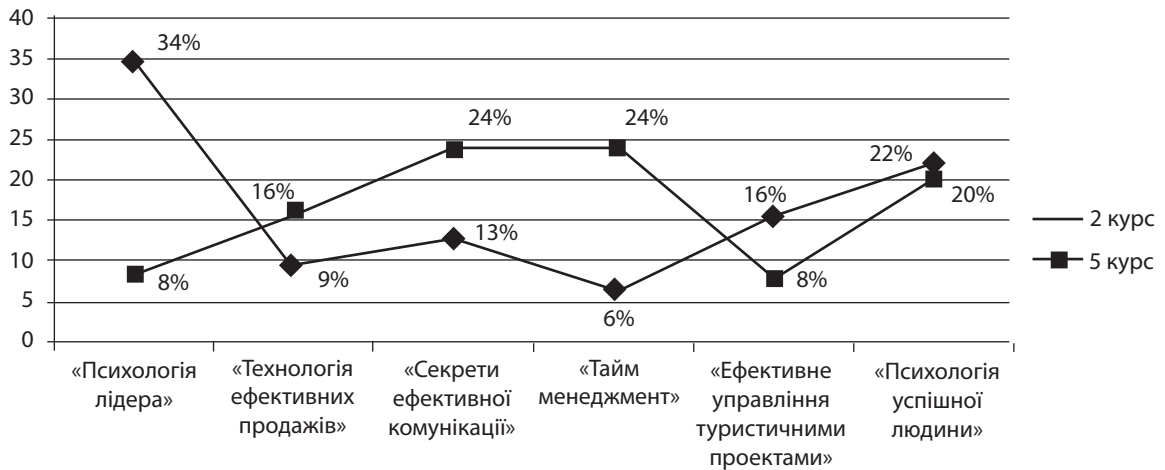

Рис. 6. Вибір видів тренінгів студентами другого та п'ятого курсів

З рис. 6. видно, що на другому курсі найбільший інтерес викликав тренінг, що спрямований на формування лідерських якостей. На старших курсах першочерговою потребою є формування здатностей до ефективної комунікації та ефективного використання свого часу. Необхідно зазначити, що стабільний інтерес викликає тематика психології успішної людини.

Тренінгову роботу зі студентами по можливості доцільно проводити на всіх курсах. Головним завданням тренінгів відповідно до сучасних вимог економіки є здійснення індивідуалізованої підготовки фахівців з туризму з урахуванням потреб їхньої мобільності та ефективності, вирішення пріоритетних і актуальних питань практичної діяльності. Така форма навчання також дає змогу учасникам зрозуміти рівень розвитку своїх особистісних компетентностей та усвідомити вектор їх удосконалення, а також розвинути навички творчості та колектив-

Тренінгова форма навчання дозволяє досягти формування групової динаміки, поєднати інформацію та емоційне ставлення до неї, підвищити рівень мотивації, здатність групи до колективного мислення та прийняття рішень. Застосування тренінгів в комплексі з іншими формами навчання дозволить формувати комплекс компетентностей фахівця здатного працювати в умовах швидкоплинної ринкової економіки, спроможного гнучко реагувати на виклики суспільно-економічного прогресу та бути ініціативним, володіти творчим мисленням [8].

Однак, необхідно зазначити, що тренінги непридатні для засвоєння великого обсягу теоретичного матеріалу, також встановлюються обмеження стосовно розміру групи (12-14 учасників). Проведення таких занять вимагають від викладача додаткових професійних, особистісних та комунікативних компетентностей для створення необхідної атмосфери, групової динаміки та забезпечення активності кожного учасника.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика традиційних тренінгів і тренінгів в рамках навчального процесу

Порівняльні ознаки	Традиційні тренінги	Тренінги в рамках навчального процесу
Принцип набору динамічної групи	Добровільний	Обов'язковий
Мотивація учасників до роботи в групі	Внутрішня	Зовнішня (потребує попередньої роз'яснювальної роботи)
Склад групи	Формується випадково з незнайомих людей	Визначенні стаціонарні групи
Місце проведення	Віддалене від місця навчання та роботи	Проводиться в місці навчання, що потребує від тренера додаткових зусиль для створення довірчої та вільної атмосфери
Тренер	Особа, що спеціалізується на цій формі навчання	Викладач
Використання навичок	Часто використовуються одразу після тренінгу	Часто віддалено у часі

Таким чином, разом із швидким розвитком індустрії туризму, інформаційних технологій, техніки та суспільства в цілому постали потреби в удосконаленні кваліфікації та майстерності фахівців, які б змогли адаптуватися в непередбачуваних і мінливих умовах, а також бути здатними до ефективного розв'язання проблем. Це спричинило актуальність розвитку тренінгових форм навчання на етапі підготовки фахівців, які є складовою традиційного навчального процесу. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна служба туризму і курортів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : tourism.gov.ua
2. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті / Г. О. Ковальчук. – К. : КНЕУ, 2003.
3. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій / Постанова Кабінет Міністрів України, від 23.11.2011 № 1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-p>
4. Сакун Л. В. Теория и практика подготовки специалистов сферы туризма в развитых странах мира / Л. В. Сакун. – К. : МАУП, 2004. – 399 с.
5. Концептуальні засади розвитку Харківського національного економічного університету / Укл. О. М. Тридід, В. М. Гриньова, Ю. М. Великий та ін. ; наук. керів. проф. Пономаренко В. С. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2006. – 20 с.
6. Тренінгові технології навчання з економічних дисциплін: навч. посіб. / Г. О. Ковальчук, Н. Ю. Бутенко, М. В. Артюшина та ін.; За ред. Г. О. Ковальчук. – К. : КНЕУ, 2006. – 320 с.
7. Психогимнастика в тренінгу / Под ред. Н. Ю. Хрящевой. – СПб. : Речь. Институт Тренинга, 2006.

8. Пономаренко В. С. Проблеми підготовки компетентних економістів та менеджерів в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://competence.in.ua/2-1-conception-of-a-competence-based-approach#more-373>

REFERENCES

- Derzhavna sluzhba turizmu i kurortiv Ukrainy. www.tourism.gov.ua
- Kovalchuk, G. O. *Aktyvizatsiia navchannia v ekonomichnii osviti* [Enhancing learning in economic education]. Kyiv: KNEU, 2003.
- Kontseptualni zasady rozvytku Kharkivskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu* [Conceptual Foundations of Kharkiv National Economic University]. Kharkiv: Vid. KhNEU, 2006.
- Kovalchuk, G. O., Butenko, N. Yu., and Artiushina, M. V. *Treninhovi tekhnologii navchannia z ekonomichnykh dystsyplin* [Training technology education with economic disciplines]. Kyiv: KNEU, 2006.
- [Legal Act of Ukraine]. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-p>
- Psikhogimnastika v treninge* [Psycho gymnastics in training]. St. Petersburg: Rech; Institut Treninga, 2006.
- Ponomarenko, V. S. "Problemy pidhotovky kompetentnykh ekonomistiv ta menedzheriv v Ukraini [Problems of competent economists and managers in Ukraine]." <http://competence.in.ua/2-1-conception-of-a-competence-based-approach#more-37>
- Sakun, L. V. *Teoriia i praktika podgotovki spetsialistov sfery turizma v razvitykh stranakh mira* [Theory and practice of training of tourism in the developed world]. Kyiv: MAUP, 2004.

УДК 338.48:001.4

ІННОВАЦІЙНЕ ЗРОСТАННЯ ІНТЕГРОВАНІХ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

МИХАЙЛІЧЕНКО Г. І.

УДК 338.48:001.4

Михайліченко Г. І. Інноваційне зростання інтегрованих туристичних підприємств

У статті розглянуто актуальні питання продукування та поширення інновацій корпоративними утвореннями в туризмі. У процесі аналізу системи управління консолідованими структурами визначено: напрями змін і світосистемні закономірності розвитку суб'єктів туристичного бізнесу, організаційно-правове та економічне підґрунтя поширення інновацій в межах інтегрованих підприємств; фактори впливу на процеси імплементації інновацій. Обґрунтовано напрями змін управлінської ієрархії, значущість новацій в економічному зростанні підприємств.

Ключові слова: інноваційний розвиток, консолідовані структури в туризмі, інтеграція туристичних підприємств, туроперейтинг.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 12.

Михайліченко Ганна Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра готельно-ресторанного та туристичного бізнесу, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)

E-mail: sv2007_71@ukr.net

УДК 338.48:001.4

Михайличенко А. И. Инновационное развитие интегрированных туристических предприятий

В статье рассмотрены актуальные вопросы продуцирования и распространения инноваций корпоративными структурами в туризме. В ходе анализа системы управления консолидированными структурами определены: направления изменений и закономерности развития субъектов туристического бизнеса, организационно-правовая и экономическая основа распространения инноваций в пределах интегрированных предприятий; факторы влияния на процессы имплементации инноваций. Обоснованы направления изменений управленческой иерархии, значимость новаций в экономическом развитии предприятий.

Ключевые слова: инновационное развитие, консолидированные структуры в туризме, интеграция туристических предприятий, туроперейтинг.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Библ.:** 12.

Михайличенко Анна Ивановна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра гостинично-ресторанного и туристического бизнеса, Киевский национальный торговельно-экономический университет (ул. Киото, 19, Киев, 02156, Украина)

E-mail: sv2007_71@ukr.net

UDC 338.48:001.4

Mikhaylichenko A. I. Innovation Development of Integrated Tourist Companies

The article considers topical issues of producing and distribution of innovations by corporate structures in tourism. Systems of managing consolidated structures are identified in the course of analysis: directions of changes and regularities of development of subjects of the tourist business, organisation and legal and economic base of distribution of innovations within integrated companies; factors of influence on the processes of implementation of innovations. It justifies directions of changes of managerial hierarchy, importance of innovations in economic development of companies.

Key words: innovation development, consolidated structures in tourism, integration of tourist companies, tour operating.

Pic.: 1. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 12.

Mikhaylichenko Anna I. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Hotel, Restaurant and Tourism Business, Kyiv National University of Trade and Economy (vul. Kioto, 19, Kyiv, 02156, Ukraine)

E-mail: sv2007_71@ukr.net